

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Rahvusliku käsitöö osakond

rahvusliku metallitöö eriala

Ramona Sats

DAMASKUSE MUSTRITEST INSPIREERITUD NAHKKOTID

Loov-praktiline lõputöö

Juhendajad: Kirsti Tuum, MA, rahvusliku metallitöö eriala lektor

Egge Edussaar-Harak, MA, metalli- ja nahakunstnik

Konsultant: Mikk Freiberg, BA, metallitöö meister

Kaitsmisele lubatud.....

Viljandi 2017

SISSEJUHATUS	3
1. DAMASKUSE TERAS JA DAMASKUSE MUSTRID	6
1.1 Damaskuse teras	6
1.2 Damaskuse mustrite esinemisvormid	7
1.3 Näiteid damaskuse mustritest	10
2. NAHK, SELLE KASUTAMINE JA LIIGITUS	13
2.1. Naha kasutamine ning selle ajalugu	13
2.2 Naha liigitamine.....	14
3. NAHAST KOTTIDE VALMISTAMISEKS KASUTATAVAD MATERJALID JA TEHNIKAD.....	15
3.1 Kottide valmistamiseks kasutatud materjalid	15
3.2 Kottide dekoreerimise tehnikad	17
4. DAMASKUSE MUSTRITEST INSPIREERITUD KOTTIDE DISAIN JA MUSTRID	19
4.1. Kottide disain.....	19
4.2. Damaskuse mustrid.....	20
5. DAMASKUSE MUSTRIST INSPIREERITUD KUJUNDUSEGA NAHAST KOTTIDE VALMISTAMINE	22
5.1 Nahast damaskuse mustrite ja kottide valmistamise protsessi kirjeldus	22
5.2 Damaskuse mustritega dekoreeritud kotid.....	27
KOKKUVÕTE	28
KASUTATUD KIRJANDUS JA INFOALLIKAD	30
SUMMARY.....	35
LIHTLITSENTS LÕPUTÖÖ REPRODUTSEERIMISEKS JA LÕPUTÖÖ ÜLDSUSELE KÄTTESAADAVAKS TEGEMISEKS.....	36

SISSEJUHATUS

Käesoleva lõputöö eesmärk on nahast kottide valmistamine, kasutades kottide dekoreerimiseks erinevaid damaskuse terasest inspireeritud mustreid. Selline lähenemisviis on uudne ning damaskuse mustrite ainetel kujundatud nahast kotte pole varem Eestis teadaolevalt tehtud. Lõputöö idee tekkis seminaritöö „Damaskuse määratlemine tehnoloogiliste eripärade kaudu“ tegemise käigus. Seminaritöös uuriti, kuidas on tänapäeval võimalik määratleda damaskuse terast erinevatest tehnoloogilistest eripäradest lähtudes. Autor kasutas käesolevas töös oma seminaritöö käigus TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia sepatöö ainete õppejõu Mikk Freibergiga 10.06.2015 Viljandis tehtud suulise intervjuu materjale. Töö autor soovis antud teemaga jätkata, kuna on ise varasemalt damaskuse valmistamisega ning nahatööga kokku puutunud. Sellest sai ta inspiratsiooni käesoleva loov-praktilise lõputöö kirjutamiseks ning omavahel damaskuse salapärase mustrite ning naha ühendamiseks.

Käesolevas töös püütakse liita damaskuse terase metalsed mustrid näiliselt sellele vastandliku materjali, nahaga. Damaskuse teras on materjal, mida ajalooliselt on kasutatud eelkõige relvade ja nugade meisterdamiseks. Tänapäeval kasutatakse damaskuse terast eelkõige nugade, aga ka ehte valmistamisel. Damaskuse terasest on valmistatud nii sõrmuseid kui lipsunõelu. Käesoleva töö eesmärgiks on ühendada huvitavad ja salapärsed damaskuse terase mustrid nahaga ning kasutada damaskuse mustreid nahast kottide valmistamisel.

Nahk on iidne materjal, mis on väga mitmekesiste omadustega – see võib olla painduv, sile, jäik, kare, tahke, urbane, kerge, raske, kestendav, paks, õhuke. See materjal on ettearvamatu: pole kahte nahatükki, mis oleksid samasugused. Nahka saab õmmelda nagu riiet; lõigata, sälgutada ja liimida nagu paberit; nikerdada, lamineerida ja naelutada nagu puitu; vasardada

ja töödelda nagu metalli; värvida nagu lõuendit; kududa ja siduda nagu lõnga; vormida nagu paberimassi või vilti; värvida nagu tekstiili. (Newman 1973: 1)

Esimene kokkupuude nahatööga oli töö autoril Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias III kursusel toimunud aines “Puu- ja nahatöö alused”, mille käigus tekkis ka huvi nahatööga edasi tegeleda. Õppejõu Egge Edussaar-Haraku juhendamisel viidi läbi ka kujundaja kutsepraktika, mille käigus käesoleva töö autor kavandas ja valmistas kaks nahast kotti. Soov kasutada nahka käesolevalt tuleneb ka sellest, et autor peab oluliseks oma töödes kasutada võimalikult looduslikke materjale, tuginedes suuresti Kristina Rajando öeldule: „Looduslike traditsiooniliste materjalide kasutamisel on pikk ajalugu ning teada on nende mõju nii kehale kui ka keskkonnale. Looduslikud materjalid käituvad sarnaselt muu loodusega – tekkides loomsete või taimsete organismide elutegevuse tagajärjel, koosnedes orgaanilistest ühenditest ei ole need kasutamisel ega ka lagunemisel toksilised.“ (Rajando & Vetsa 2015)

Damaskuse teras oma mustritega pakub lõputöö autorile huvi ning erinevad ja väga huvitavad mustrid on andnud inspiratsiooni proovida luua damaskuse ainelisi mustreid, mida saaks kasutada nahast kottide valmistamisel. Huvi damaskuse mustrite kasutamise vastu tuleneb ka töö autori varasemast sepatöö kogemusest ning ka damaskuse valmistamise kogemusest. Käesolevas töös püüab autor kasutada uut lähenemisviisi ning ühildada omavahel damaskusest inspireeritud mustrid ning naha.

Käesoleva töö eesmärgiks ei ole otsene damaskuse mustrite kopeerimine loodavatele nahast kottidele, vaid autori eesmärk on luua nendest mustritest inspireeritud mustrid, mis annaksid edasi damaskuse terase kihilist koostist. Idee on luua kotid, mille struktuur peegeldaks damaskuse terase mitmekihilisust ning tooks selle olemuse välja.

Käesolev töö on jaotatud viieks peatükiks. Esimeses peatükis vaadeldakse, mis üldse on damaskuse teras ja millised on erinevad damaskuse mustrid. Teine peatükk keskendub töö praktilises osas kasutatavale materjalile - nahale. Kolmas peatükk on pühendatud damaskuse mustrite ainelistele nahast kottidele kantavate mustrite kujundamisele ja kavandamisele. Autor kirjeldab materjale ja tehnikaid, mida ta töö praktilises osas nahast kottide valmistamiseks kasutab. Neljandas peatükis tutvustatakse nahkkottidele kantud mustrite disaini ning esitatakse loodavate kottide kavandid. Töö praktilist poolt kirjeldab viies peatükk. Siin

käsitletakse nahast kotte, mida kaunistavad damaskuse terasest inspireeritud mustrid, nende loomise protsessi ja kasutatud mustreid.

1. DAMASKUSE TERAS JA DAMASKUSE MUSTRID

1.1 Damaskuse teras

Damaskuse teras on läbi aegade, kujunemisest alates lummanud ja lummas siiani oma igavese võluga. Damaskuse teras on materjal, mille kohta on loodud palju müüte ning mille kohta liigub palju pooltõdesid. Selle põhjuseks on osaliselt selle teema mitmekesisus ja keerukus, aga ka segadus erinevates allikates esitatud infoga. Teras, mida on saadud erinevate teraseliikide kokkukeetmisel, pärineb juba vanemast rauaajast ja selline teras on kasutusel olnud enamikes maailma kultuurides – seda on kasutatud nii Jaapanis kui ka keldi ja saksi hõimude poolt. (Siebeneicher-Hellwig & Rosinski 2012: 8; Löbach 2013: 10; Sats 2016: 5)

Damaskuse terast seostatakse ajalooliselt eelkõige relvade ja nuga-dega. Tänapäeval kasutatakse damaskuse terast eelkõige nuga-de valmistamisel, kuid tänu selle materjali suurepärasele mustritele on hakatud damaskuse terast kasutama ka üha rohkem ehte valmistamisel. Damaskuse terasest on valmistatud nii sõrmuseid, käevõrusid, ripatseid, mansetinööpe, rinnanõelu ja lipsunõelu.

Võib arvata, et nimetus *damaskuse teras* on ajalooliselt tekkinud seoses Süürias asuva Damaskuse-nimelise linnaga. Selle linna kaudu käis kaubandus ja sinna imporditi *wootz* ehk indiapäraselt *hookoo* terasest mõõku. *Wootz*-teraseks ehk tamili keeles *ukko*'ks nimetatakse terast, mis on pärit Kesk- või Lõuna-Indiast. Damaskuses kaubeldi sellest materjalist valmistatud relvadega ning nimetus ise levis edasi araabia rännumeeste ja kaupmeeste kaudu. (Siebeneicher-Hellwig ja Rosinski 2012: 8; Löbach 2013: 10; Sats 2016: 5–7)

Damaskuse terase kohta on kasutusel olnud erinevad nimetused, seda on nimetatud näiteks järgmiselt: *wootz*, *bulatt*, *damaskus*, *damaskuse teras*, *bulatt-teras*, *sepakeevitusteras*,

rafinereeritud teras, punane bulatt, sinine bulatt, vale bulatt, ehtne bulatt, ehtne damaskus. Neist tuntuimad ning laiemalt kasutust leidvad on nimetused *wootz*, bulatt ja damaskus. (Löbach 2013: 10; Sats 2016: 6–9)

Nimetus *bulatt* tuleneb indo-iraani sõnast *bulad*, millega tähistati liidetud terast. Indias tähistab sõna *phaulad* terast. Damaskuse nimetus peaks aga andma edasi terase pealmise pinna lainelist mustrit, mis meenutab lainelisust või keerdusid. (Arhangelski & Arhangelskaja s.a.)

Damaskuse teras on inhomogeenne teras. Ühe liigituse järgi võib damaskuse terase jagada kolmeks vastavalt selle valmistamise viisidele: damaskus, mida saadakse sepakeevitust kasutades; damaskus, mida saadakse pulbermetallurgiat kasutades ning tiigeldamaskus (*wootz*). (Löbach 2013: 17) Sepakeevitusega kokku liitmise teel saadud terast nimetatakse inglise keeles ka terminiga *pattern welded* – musterkeevitamine.

Osa autoreid jagab damaskuse terase liigid aga tinglikult kaheks: teras, mis on valmistatud valamise teel (valatud bulatt) ja teras, mis on saadud erinevate süsinikusisaldustega teraste kokku liitmisel sepakeevitusega (keevitatud bulatt), teisisõnu ühendatakse difusioonkeevitusega erinevad materjalid, kus mustri saamiseks manipuleeritakse kihtidega (Hripunov 2014). Kihtidega manipuleerimine tähendab seda, et osa materjali eemaldatakse, siis sepiatakse materjal taas tasaseks ja selle manipulatsiooni tulemusena segunevad erinevad metallikihid ning moodustavad omavahel mustreid. Klassikalise damaskuse valmistamiseks liidetakse omavahel kokku keedetud damaskuse kange, keedetakse need omavahel uuesti kokku, lüüakse lapikuks ning seejärel puhastatakse ära (VM Sats 2015: Freiberg). Damaskuse muster tekib siin sepiamise käigus küllaltki korratu kihtide segunemise tulemusena. (Arhangelski & Arhangelskaja s.a.)

1.2 Damaskuse mustrite esinemisvormid

Damaskuse mustri põhiprintsiibiks on mingi materjali koostiselt ühtlase ehk inhomogeense struktuuri nähtavaks tegemine ja esile toomine. Mõned sellised struktuurid esinevad vabalt looduses, teised on aga inimeste loodud. Järgnevalt vaadeldakse mustrite erinevaid avaldumise vorme erinevate materjalide näitel. Näiteks looduses esinevad poolväärisivid

sisaldavad erinevaid kihte ja kihiti ka erinevaid värve või kompositsioone ning kui selliselt kivilt lõigata välja tükk, siis sarnaneb selle pinnalõike muster damaskuse terase mustriga. Üks damaskuse mustriga sarnanev kivi on näiteks malahhiit. Ka puidu mustritel on ühiseid jooni damaskuse mustritega ja selle materjali puhul on väga hästi näha, kuidas erinevad puidu lõikamise viisid paljastavad selle erinevad struktuurid ja mustrid. Inhomogeensed struktuurid moodustuvad loomulikult teel ka metallides, kuid seda üksnes kindlate spetsiifiliste tingimuste olemasolul. Näiteks Austria keemik Alois von Beckh-Widmanstätteni järgi nimetatud *widmanstätteni* mustrit on leitud kindlat tüüpi meteoriidirauast. Tänu klaasi läbipaistvusele ja ka poolläbipaistvusele on võimalik näha klaasi struktuure ja tänu sellele võib öelda, et oma olemuselt sarnaneb klaasi muster damaskuse terasega. Ka loomsed materjalid võivad sarnaneda damaskuse mustritega; loomariigis esindavad seda mustrit näiteks merekarbid ja ka mõnede loomade sarvetüübid. Olles oma värvilt ja struktuurilt erinevad, leidub sarvedes erinevaid mustreid, mis omakorda sõltuvad sellest, kuidas neist on läbilõige tehtud. Ka toiduained võivad olla mustrite allikaks, nende sisemised struktuurid meenutavad damaskuse terast: näiteks naturaalselt on need mustrid olemas kiivil või marmorlihal, inimeste poolt loodust on selliseks näiteks suši. (Löbach 2013: 36–40)

Ka mokume-gane, Jaapani metallikunsti tehnika abil loodud mustreid võib võrrelda damaskuse mustritega. Mokume-gane tehnika algab materjali loomisega – värvilised metallid kuumutatakse üheks kihiliseks materjaliks, millest on graveerimise ja sepi tamise teel võimalik mustreid valmistada. Eestis tegeleb mokume-gane tehnikaga Anni Kagovere. (Veenre 2011)

Lisaks eeltoodud paralleelidele, mis baseeruvad oma olemuselt damaskuse terasega samale printsiibile, on veel ka need mustrid, mis näivad visuaalselt sarnased damaskuse mustritega. Näitena võib siin tuua alljärgnevatel fotodel 1 ja 2 toodud vee mustri ja kõrbeliiva mustri. Kuigi kõik mustrid on abstraktsed, tekitavad nad siiski erinevaid assotsiatsioone, mis kindlasti on üheks damaskuse terase müütilisuse põhjuseks. (Löbach 2013: 36–40)

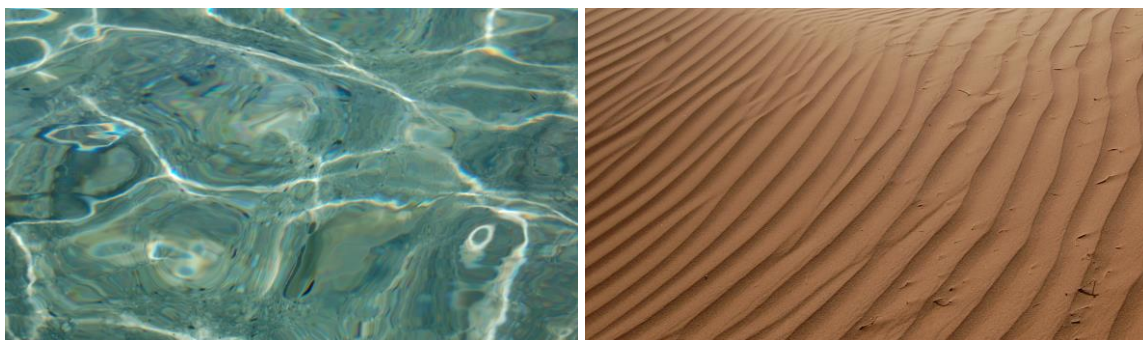

Foto 1. Vee muster (I.Sats)

Foto 2. Liiva muster (I.Sats)

Nimetatud mustrid on vabalt looduses esinevad ning on damaskuse mustrit meenutavad vormid. Planeeritud ning inimese loodavaid damaskuse terase põhimustreid ei ole eriti palju. Põhilisteks mustrite saamise viisideks koos erinevate variatsioonidega lisaks planeerimatult tekkivatele damaskuse mustritele on tempeldamaskus, roosdamaskus, väänatud damaskus ja mosaiikdamaskus. (Arhangelski & Arhangelskaja s.a.)

Tempeldamaskus on üheks inimese poolt loodavaks mustrilise terase saamise variandiks, mis tekib siis, kui terase sisse lüüakse jäljendid, kasutades ogadega haamrilaadset vasarat. Vasara asemel võib kasutada ka matriitsi, millega lüüakse metalli jäljend, mis seejärel puhastatakse ja keedetakse kokku. Varasematel aegadel valmistati tempeldamaskust meislit kasutades, tänapäeval lõigatakse ketaslõikuri abil materjali ristipidi sooned sisse, puhastatakse ääred ära, venitatakse materjal pikaks ja seejärel keedetakse uuesti kokku. Nii saab pinnapealsetel kihtidel tekitada igasuguseid erinevaid mustreid. Tempeldamaskuse mustrite alla kuuluvad astmeline damaskuse muster, laineline damaskuse muster, võrkjas ehk rombiline damaskuse muster ja rõngasdamaskuse muster. (VM Sats 2015: Freiberg, Arhangelski & Arhangelskaja s.a.)

Väga huvitavad mustrid on roosdamaskusel, mida kutsutakse ka vihmapiisamustriks. Roosdamaskus on mustriline teras, mis näeb välja nagu roosi õis. Roosdamaskuse valmistamiseks puuritakse või süvendatakse materjali sisse meisliga augud, mis venitatakse pikaks ja süvendatakse läbi erinevate materjalide ning kui need on pikaks venitatud, siis venitatakse need ka laiali ja tekib erinevatest ringidest koosnev muster – roosdamaskus. Roosdamaskuse mustri suurus sõltub selle puuri või meisli diameetrist, millega augud materjali tehakse.

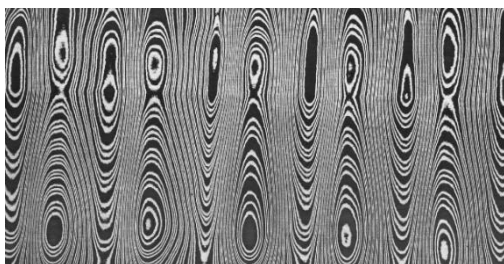
Väänatud ehk torseeritud damaskus võimaldab tekitada tähtede, spiraalide või sulgede taolisi mustreid. Väänatud damaskuse mustreid tekitab materjali pinnale spiraalne pööre. Mida suurem hulk kihte on läbi lõigatud, seda suurem on ka see kihtide hulk, mida on näha ja mis moodustavad omavahel erinevaid mustreid. (Siebeneicher-Hellwig & Rosinski 2012: 60; VM Sats 2015: Freiberg).

Üheks keerukamaks, aga ka suurepäraseid mustreid pakkuvaks damaskuse liigiks on mosaiikdamaskus. Mosaiikdamaskuse saamiseks keedetakse erinevad materjalid toru sees kokku. Toru sees peavad need materjalid paiknema iseloomulikus järjestuses, mis on juba eelnevalt läbimõeldud. Muster tekib siis, kui kogu pakk toru sees kokku keedetakse ja seejärel laiaks venitatakse – tekib omamoodi muster, mida saab eelnevalt ette kujutada. (VM Sats 2015: Freiberg).

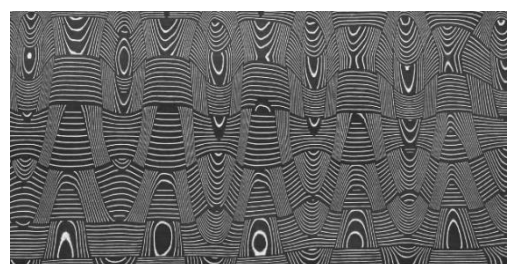
1.3 Näiteid damaskuse mustritest

Kaunite damaskuse mustrite valmistajaid leidub üle kogu maailma, huvitavaid ja keerulisi damaskuse mustreid on loonud näiteks Michael Andersson Rootsist, itaallane Aldo Conti, ameeriklased Joel Davis, John Davis, Robert Eggeling, Tom Ferry, Gary House, J. Arthur Loose, brasiillased Luciano Dorneles ja Rodrigo Streddo, Lõuna-Aafrika Vabariigist pärit Ettore Gianferrari ning iisraellane Boaz Shadmot (Darom ja Greenbaum 2006: 215–241). Damaskust on valmistanud ka erinevad Eesti sepad. Rahvusvaheliselt kõrgelt hinnatud damaskusemeister ja noasepp on näiteks Tõnu Arrak (Tõnu Arrak. Knives).

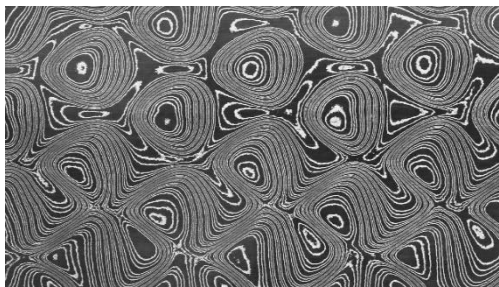
Alljärgnevalt on esitatud erinevate damaskuse terase kombinatsioonide kasutamisega saadud mustrid ameeriklase Devin Thomase näitel. Illustratsioonidel 1–16 on toodud D. Thomase poolt loodud erinevad damaskuse mustrid koos eestikeelsete nimevariantidega.

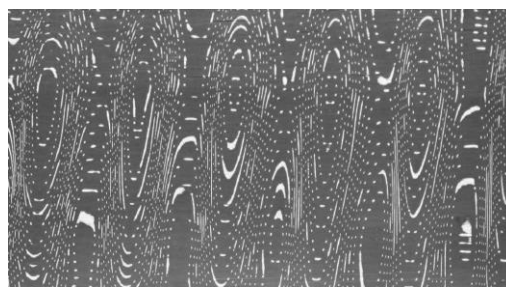
Joonis 1. Ühendatud redel (*Banded Ladder*)

Joonis 2. Punatud korv (*Basketweave*)

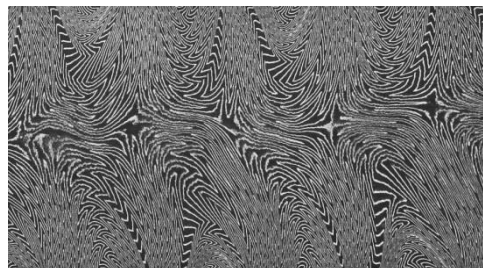
Joonis 3. Mullikile (*Bubble Wrap*)

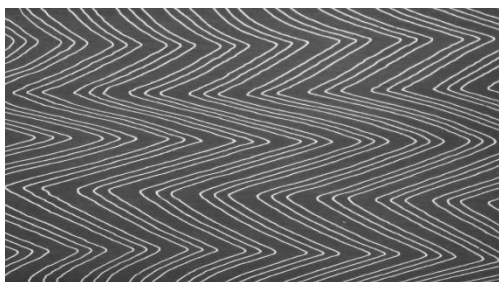
Joonis 4. Täppmaatriks (*Dot Matrix*)

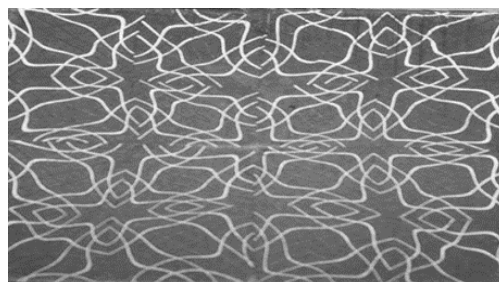
Joonis 5. Tulekera (*Fireball*)

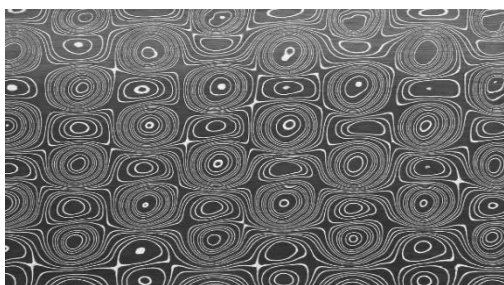
Joonis 6. Tuletorm (*Firestorm*)

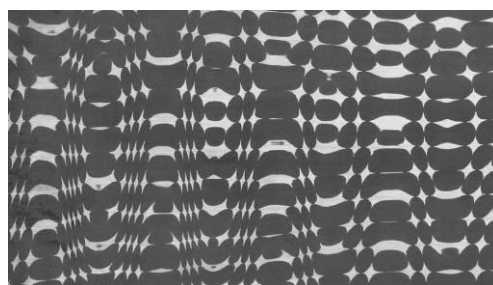
Joonis 7. Heeringaluu (*Herringbone*)

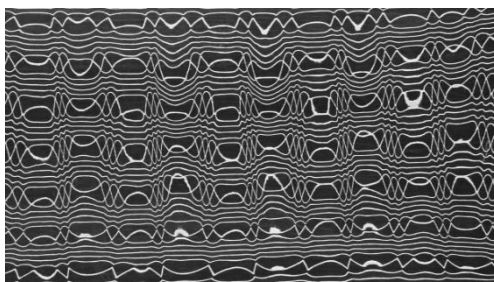
Joonis 8. Moaiik (*Mosaic*)

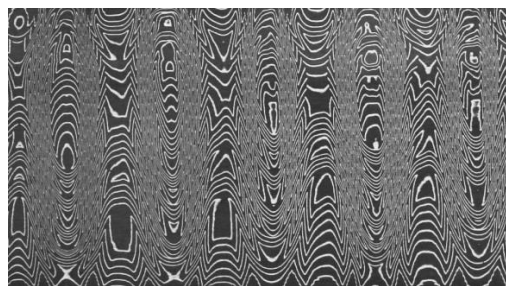
Joonis 9. Vihmapiisad (*Raindrop*)

Joonis 10. Okastraat (*Razor Wire*)

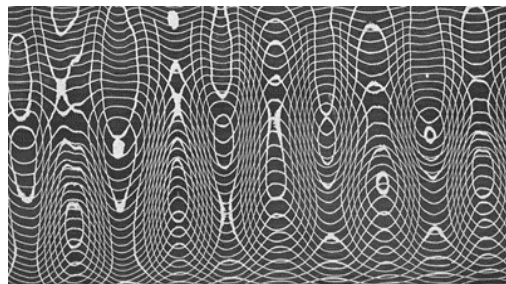
Joonis 11. Reptiil (*Reptilian*)

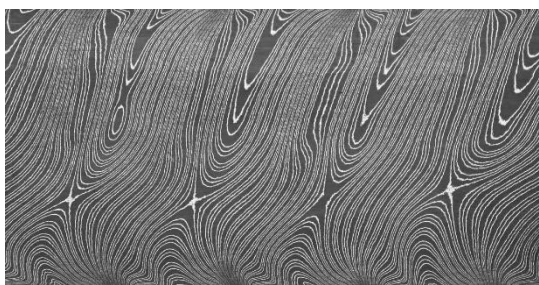
Joonis 12. Haihambad (*Sharkstooth*)

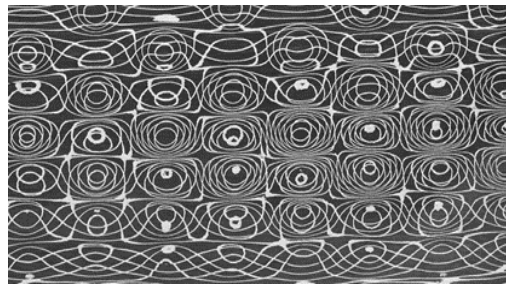
Joonis 13. Maonahk (*Snake Skin*)

Joonis 14. Spirograaf (*Spirograph*)

Joonis 15. Keerd (*Twist*)

Joonis 16. Viinapuu ja roosid (*Vines & Roses*)

Näidetes välja toodud damaskuse mustrid oleksid tõenäoliselt väga hästi realiseeritavad ka nahakunstis, kuid käesoleva töö eesmärgiks ei ole otsene damaskuse mustrite kopeerimine, vaid autori eesmärk on ise luua nendest mustritest inspireeritud mustrid, mis annaksid edasi damaskuse terase kihilist koostist. Idee on luua kotid, mille struktuur peegeldaks damaskuse terase mitmekihilist olemust.

2. NAHK, SELLE KASUTAMINE JA LIIGITUS

2.1. Naha kasutamine ning selle ajalugu

Inimkond on nahka kasutanud läbi sajandite – seega, et vaadelda naha ajalugu, tuleb vaadelda kogu inimkonna ajalugu. Nahka on kasutanud kõik tsivilisatsioonid ja seda on edastatud kultuurist kultuuri. Ka Eesti aladel on nahatöötlemine ning nahkesemete valmistamine olnud üks varasemaid käsitööharusid. Nahatöö esimesi füüsilisi tõendeid on leitud aastatest 1220–1250. Eestis on nahaleidudest leitud kõige enam veisenahast esemeid. Nahkseid esemeid valmistati nii kodulooma kui metslooma nahkadest, sealjuures domineerisid kitse- ja veisenahad. Valitud naha liik sõltus sellest, mida sooviti valmistada ja ka sellest, missugune materjal oli kättesaadav. Veisenaha ülekaalukat kasutamist saab põhjendada selle nahaliigi tugeva vastupidavuse aga ka kättesaadavusega. Lihtsasti kättesaadav oli veisenahk tänu karjakasvatuse levikule. Luksuslikumaid esemeid valmistati seemispargiga kitsenahkadest ja lambanahkadest. Kõige vähem on läbi ajaloo kasutatud seanahka. 14.sajandil koondusid nahatöötledjad linnades oma tsunftidesse. Esimesed teated raamatuköitmisest Tallinnas on aastast 1495. Aastal 1766 loodi Tallinna Kõitemeistrite Amet. Eest rahvuslikule nahakunstile pani aluse Eduard Taska, kelle õppetöökoda ja ateljee tegutses aastatel 1923–1940. Sealses õppetöökogas püüti ühendada rahvuslikku lilltikandit traditsioonilise tehnikaga. (Heimvell 2008: 5–8; Newman 1973:1; Piirlaid 2007; Rajando 2015; Sarv jt 2014: 11–13)

Juta Piirlaid, Eesti moedisainer ja õpetaja, väidab, et nahakunsti kaunistusmotiivid on liikunud koos moevooludega: “1950.–1960. aastatel kasutati rohkelt tsentraalse kompositsiooniga rahvusornamenti ja figuraalkompositsiooni. 1970. aastatel valitsesid loodusmotiivid. 1980. aastatest peale võidutseb aga geomeetriline või abstraktne ornament. Üha populaarsem on minimaalne värv ja dekoori kasutamine ja naha enda loomupärase

faktuuri-ilu esiletoomine. 1990. aastatest astuvad naha kõrvale ka teised materjalid ja julgemad vormiotsingud” (Piirlaid 2007).

Tänapäeval on oluline roll Eesti nahakunstis Eesti Kunstiakadeemia nahakunsti eriala õppetoolil ja 1993. aastal loodud Eesti Nahakunstnike Liidul. Eesti Kunstiakadeemia nahakunsti, aksessuaari- ja kõitekunsti erialal koolitatakse nii bakalaureuse- kui magistritasemel nahakunsti, aksessuaari- ja kõitedisaini eriala professionaale. (EKA Nahakunst, aksessuaari- ja kõitedisain)

2.2 Naha liigitamine

Nahkasid saab liigitada vastavalt nii loomaliigile, parkimisviisile kui ka otstarbele, milleks neid kasutatakse. Vastavalt loomaliigile võib nahkasid jaotada väikesteks (kitsenahad, lambanahad, vasikanahad, varsanahad) ja suurteks nahkadeks (lehmanahad, hobusenahad). Erinevad nahaliigid on erineva struktuuri ja omadustega. Üheks hinnatuimaks nahaliigiks on vasikanahk, mis sobib hästi galanteriitoodeteks.

Parkimisviisi järgi jaotatakse nahkasid süntaanparknahkadeks, mineraalparknahkadeks ja taimparknahkadeks. Süntaanparkimine on naha parkimine sünteetiliste parkainetega. Mineraalparkimisel toimub naha parkimine anorgaaniliste soolade toimel. Parkaineteks on kroomi-, alumiiniumi-, tsirkooniumsoolade lahused. Taimparknahk on looduslike orgaaniliste ainetega pargitud nahk. Parkained saadakse puude, taimede leotistest, koortest, juurtest, mahlast (nt paju, kuusk, tamm). See on ka vanimaks inimestele tuntud parkimisviisiks. Oma kasutuselt on see lihtne ning seda kasutatakse nii silenaha kui karusnaha parkimisel. Tuntud on lambanahkade parkimine pajukoorega. Kodusel viisil pargitakse ka nisukliidega. Taimpark-vasikanahk on parim kunstilisteks töötlemisteks, selle peen faktuur sobib eriti nahavoolimise ja lõiketehnika jaoks. (Tallinna Tehnikakõrgkool: Nahkade töötlemine. Omadused; Väli & Kirme 1988: 7; Koroljova s.a.)

Vastavalt otstarbele saab nahkasid jaotada järgmiselt: käsitöönahad, galanteriinahad, jalatsinahad, kindanahad, nahad sisekujundusele, nahad nahkehistöödele, rõivanahad, karusnahad, nahad erinevatele toodetele, sh sporditoodetele, muusikariistadele, lemmikloomadele, jahindusele.

3. NAHAST KOTTIDE VALMISTAMISEKS KASUTATAVAD MATERJALID JA TEHNIKAD

3.1 Kottide valmistamiseks kasutatud materjalid

Käesoleva töö käigus valminud nahast kotid on tehtud OÜ Skineks Jõgeva Nahavabrikust ostetud nahkadest. Antud vabrik tegeleb naha parkimise ja müügiga juba aastast 1913 ning omab pikaajalist kogemust erinevate nahkade töötlemisel. Ettevõtte pakub teenusena taimparknahka, galanterii- ja riietusnahka, riietusnahka ja suurulukinahkasid. (Jõgeva Nahavabrik Skineks 2017) Autor valis antud tootja, sest nende toodang on väga kvaliteetne ning tegemist on ökoloogilise taimparknahaga. Lisaks OÜ-le Skineks tegutseb Eestis veel teisi nahavabrikuid ja nahkasid müüvaid ettevõtteid: nahavabrik Linda, Merino Natural, Kadakamäe Lambakasvatus jpt.

Käesoleva töö jaoks valmivate kottide tarbeks kasutas töö autor vasikanahka, mis on taimedega pargitud nahk ehk taimparknahka. Taimpark-vasikanahk on naturaalselt beeži värvi ja peene faktuuriga. Taimpargitud nahkasid kasutatakse näiteks ka rihmanahkadena. Taimparknahk on meeldiva pehme ja magusavõitu lõhnaga. See nahk on pargitud algusest lõpuni taimsete parkainetega ja reeglina on väga õrnalt viimistletud vaha või õliga. Taimparknahad on enamasti kollastes-pruunides toonides ja neile on iseloomulik krudisemine, kui neid kasutada. Sellisest nahast valmistatakse galanteriitooteid, hoburakmeid, lemmikloomadele rihmu ja kõikvõimalikke militaarseid tarvikuid. Taimpark-rihmanahast tooted on hinnalised ja eksklusiivsed. (Väli & Kirme 1988: 7; Naturaalne rihmanahk 2017)

Vabakutseline käsitöölaine Made Uus on öelnud järgmist: „Parkimine on nahakiudude küllastamine kogu naha ulatuses. Parkimisprotsess kujutab endast naha leotamist

parkainelahuses või parkainesegu pealekandmist, mille käigus parkained tungivad nahakiudude vahele, nii et nahk ei saa enam tugevasti punduda ega kuivades kokku tõmbuda.“ (Uus 2013: 126) Taimpark parkimistehnikas kasutatakse naha parkimiseks suure tanniini sisaldusega taimi. Tanniini võib kirjeldada kui ainete klassi, mida leidub paljudes taimedes, millel on ühised omadused sadestada lahuses olevat želatiini ja muuta selle protsessi tulemusena toornahk parknahaks. (Proctor 2011: 99)

Rohkesti tanniini sisaldavad näiteks järgmised taimed: tamm, kuusk, paju, mänd, lepp, leesikas, mustikas ja angervaks. Parkimisel väheneb parkainete poolt moodustunud valguahelate vaheliste põiksidemete tõttu naha kollageeni liikuvus. Taimedega pargitud nahkade puhul tuleb arvestada ja kontrollida, kas nahk on ikka täielikult parkunud. Selleks et teada saada, kas nahk on korrektselt parkunud, tuleb lõigata selle servast tükk. Made Uus kirjeldab, kuidas ära tunda, kas nahk on korralikult parkunud: „Täiesti läbiparkunud naha ristlõige on ühtlaselt tume. Kui ristlõige on keskosast heledam, pinnal aga musta joonega, siis pole parkimine veel lõppenud või on nahk alguses olnud liiga tugeva lahuse sisse saanud.“ Sellised probleemid võivad tekkida siis, kui parkimine pole korrektselt teostatud. Kui parkimise alguses pannakse nahk liiga tugeva lahuse sisse, siis imbub parkaine läbi ainult pindmisest osast, muutes selle tihedaks, mille tulemusena ei lase see enam parkainet läbi ning seest jääb nahk parkimata. Kindlasti on väga oluline, et parkimisel arvestatakse taimede parkimisomadusi ja ka naha paksust. (Uus 2013: 129)

Taimpargitud ehk taimpark vasikanahk (värvitu, fotol 3, ja musta värvi, fotol 4) valiti kottide valmistamiseks sel põhjusel, et taimne parkimine on ökoloogiline parkimisviis ja vasikanahk on oma omadustelt ja kvaliteedilt antud kottide jaoks sobivaks materjaliks.

Foto 3. Taimpark vasikanahk (Autori foto)

Foto 4. Taimpark vasikanahk (Autori foto)

Käesoleva töö jaoks loodavate kottide vooder on valmistatud samuti nahast. Naha liitmiseks on kasutatud nahaliimi ja viimistlemiseks musta värvi vedelat nahka (*Fluid Leather – Colored*). Kinnitusdetailidena on kasutatud järgmisi elemente: 55x30x15mm hõbedane karabiinhaak (6 tükki), 3x20mm metallrõngaid (6 tükki). Kottide kinnituseks on kasutatud 18,5mm diameetriga magnetsulgureid. Kottide damaskuse muustriliste detailide värvimiseks on kasutatud etanooli baasil taimparknaha punast värvi.

3.2 Kottide dekoreerimise tehnikad

Eesti nahakunstis on läbi aegade kasutatud väga erinevaid tehnikaid. Kasutamist on leidnud näiteks tempeltrükk, pimetrükk, voolitehnika, joontehnika, lõiketehnika, klišeetehnika, käsitrükk, ratastrükk, marmoreerimine. Leida Väli ja Kaalu Kirme on lisaks eelpool toodud tehnikatele veel välja toonud mõned nahkehistöö tehnikad ja kaunistusvõtted: põletustehnika (ornamendi elektripõletusaparaati tulise nõelaga nahale kandmine), kuldamine (templitega kuldamise korral tehakse esmalt pimetrükktehnikas jäljend ja sinna kantakse pulber. Nõelaga kuldamise korral kasutatakse elektripõletusaparaati, millega tõmmatakse kontuur ja kujutatava mustri sisemised detailid, et naha asetatud lehtkuld kinnituks nahapinnale), nahaaplikatsioon (alusmaterjalile kleebitakse või õmmeldakse erinevad kujundid), ažuurtehnika (vastupidine tehnika nahaaplikatsioonile, dekoori moodustab väjalõige põhinahast), nahaintarsia (põhimaterjali sisse lõigatakse süvendid ja täidetakse need siis erivärvilise materjaliga), nahabatik (pindade järk-järguline värvimine ja kuuma vahaga katmine), ja naha koloreerimine (naha nahka värvitakse kuumas vees lahustunud värvidega). (Heimvell 2008: 8–9, 15–34, Kirme 1965: 59–60; Kirme 1973: 6; Väli & Kirme 1988: 9–22)

Tempeltrüki tehnikas surutakse jäljendid nahapinna sisse metalltemplite abil. Templid võib nahapinda suruda kas kuumalt või külmalt. Kuumalt surudes jääb templist nahapinda tume jälg ja seda reeglina ei värvita. Külmalt surudes jääb nahapinda jälg, mis kaetakse värviga.

Pimetrükitehnika on tempeltrüki, käsitrüki või klišeetrüki tehnika üldnimetus, juhul kui jäljendit pole täidetud värvi või kullaga. Pimetrükk on tehnika, kus nahale tekib jäljend trükivormi kõrgematest osadest. Selle tehnika puhul kasutatakse samuti erinevaid metalltempleid ning jäljendeid saab nahale vajutada nii külmalt kui ka kuumalt.

Voolitehnika on niiske nahapinna voolimine spetsiaalse voolimispulgaga. Nahavoolitehnika on oma põhimõttelt nahapinna reljeefne modelleerimine kas siis ühel või ka mitmel tasapinnal.

Joontehnika on nahalõike lihtsustatud variant, kus lõikejooned asendatakse niiskesse nahka vajutatud joontega. Lõiketehnika on naha töötlemise tehnika, kus spetsiaalset lõikenuga kasutades lõigatakse nahka jooned, mis hiljem voolipulgaga lahti aetakse ja seejärel vormitakse.

Klišeetehnikas vajutatakse tušijoonise järgi valmistatud tsinkklišeega kujutis naha sisse. Käsitrüki tehnikas trükitakse tulise instrumendi abil nahale jooni või kujundeid. Ratastrükk on tulise ratta abil nahale mustrite trükkimine. Marmoreerimine on tehnika, mille eesmärgiks on saada marmorit meenutav nahapind, kasutades selleks naha kortsutamist ja värvimist. (Kirme 1965: 59–60; Kirme 1973: 6)

Tutvunud eelpool nimetatud tehnikatega, otsustas käesoleva töö autor valmistada oma kotid nii, et need koosnevad kahest nahakihist, mis on liidetud üksteisega liimimise teel. Töö autor kasutas ažuurtehnika lõigates damaskuse mustri nahast välja nii, et põhinahk moodustab damaskuse mustri. Sellist tehnikat kasutades tahab autor anda edasi damaskuse terase kihilist olemust. Autor kaalus ka joontehnika kasutamist. Selle tehnika puhul pressitakse kontuur niiske naha sisse. Käesoleva töö jaoks seda tehnikat aga siiski ei kasutatud, kuna selline tehnika ei anna töö autori arvates piisavalt edasi damaskuse struktuuri.

4. DAMASKUSE MUSTRITEST INSPIREERITUD KOTTIDE DISAIN JA MUSTRID

4.1. Kottide disain

Kuigi nahk on üks inimkonna vanimad teadaolevaid ning väga erinevate esemete meisterdamiseks kasutatavaid materjale, avastatakse jätkuvalt uusi naha töötlemise ja disainimise viise (Newman 1973:1).

Kuigi mõisteid „disain“ ja „ornament“ kasutatakse sageli sünonüümidena, on mõiste „disain“ siiski üldisem ja kirjeldab objekti või eseme kavandit ja konstruktsiooni. Ornament on mõeldud disaini kaunistama või ilustama.

Nahast objekti disainides tuleb esmalt selgeks mõelda, milleks seda objekti või eset kasutama hakatakse ja kes seda kasutab, teiseks – milline vorm (kuju) sellele kõige paremini sobib ning kolmandaks – missuguseid piiranguid seab kasutatav materjal.

Disainides näiteks naiste käekotti tuleks arvestada, kas tegu on üldiseks otstarbeks mõeldud käekotiga keskmisele naisele või on koti eesmärgiks pigem täiendada konkreetset kostüümi või konkreetset indiviidi. Kui soovitakse saavutada esimest, peaks kott olema suur ja mahukas, et kohanduda edukalt erinevate nõudmiste ja vajadustega. See peaks olema tehtud nahast, mis kõige paremini harmoneeruks enamasti tänaval kantavate materjalidega, see peaks olema mugav kanda ja ei tohiks kergesti määrduda. Selline kott võiks olla turvaline ja kergesti kasutatav. Kostüümi juurde planeeritava koti disaini ja kasutatava naha valikut mõjutavad konkreetse riietuse stiil ja materjal. Kostüümi juures kantavat kotti disainides peaks mõtlema ka selle kandjale (tema kasvule ja mõõtudele).

Kui disain paika pandud ja sobiv nahk valitud, on järgmiseks sammuks ornamendid. Ornamendid võivad olla naturalistlikud, konventsionaalsed või geomeetrilised – vastavalt koti stiilile ja naha tüübile.

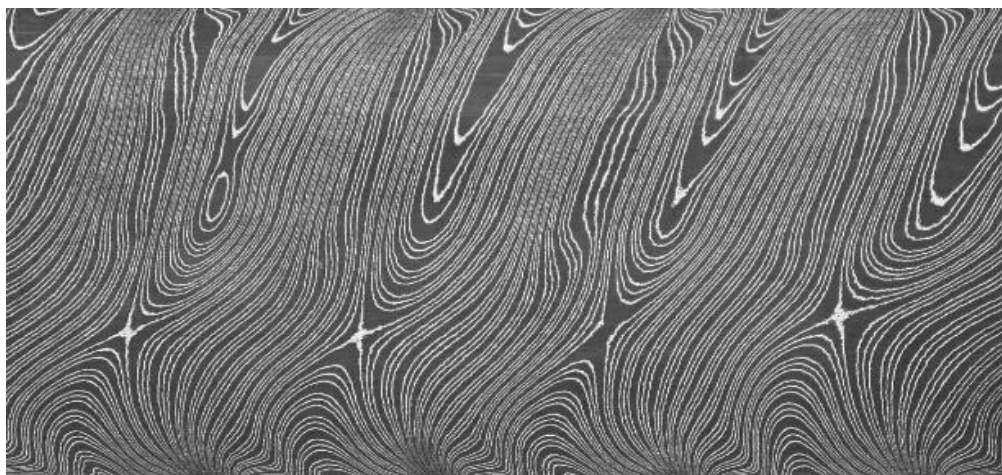
Üldiseks otstarbeks kasutamiseks mõeldud lihtsate joonte ja sileda pinnaga nahast kotti kaunistatakse enamasti konventsionaalsete või geomeetriliste mustritega, mis lõigatakse, voolitakse või tembeldatakse, samas kui kostüümi juurde mõeldud kott meelitab naturalistlikke või tavapärasest erinevaid töötlusi – lõikamine, värvimine või erinevate töötluste kombinatsioon. (Wilson 2013: 8–9)

Lähtudes eelpool kirjeldatust, kavandati käesoleva töö kontekstis kotid, mis ei oleks väga suured, aga mis siiski mahutaksid kaasaskandmiseks kõige vajalikuma, näiteks rahakoti, mobiiltelefoni ning võtmed. Eesmärgiks oli luua lihtsad kotid, mis oleksid funktsionaalsed ning mahutaksid inimese jaoks vajaliku. Oluline oli loodavate kottide puhul see, et joonistuks välja kontrast damaskuse mustri keerukuse ja salapära ning kottide lakoonilise välisilme vahel.

4.2. Damaskuse mustrid

Kasutatavateks mustriteks, mis inspireerisid töö autorit ja millest lähtuvalt autor kujundab töö tarbeks loodavad kotid, on damaskuse muster, mis tekib damaskuse terast valmistades ja mida ei kavandata, tempeldamaskuse muster ja *twist* ehk väänatud damaskuse muster. Ühe variandina kaaluti kasutada ka roosdamaskuse mustrit, aga proovitöö käigus saadud tulemusega ei jäänud autor rahule ja otsustas seda mitte kasutada.

Alljärgnevalt on toodud näiteid mustritest, millest töö autor lähtus. Joonisel 17 on toodud väänatud damaskuse muster, fotol 5 loomulikul teel, autoritehnikas tekkinud damaskuse muster ja joonisel 18 tempeldamaskuse muster.

Joonis 17. Väänatud damaskuse muster (D. Thomas)

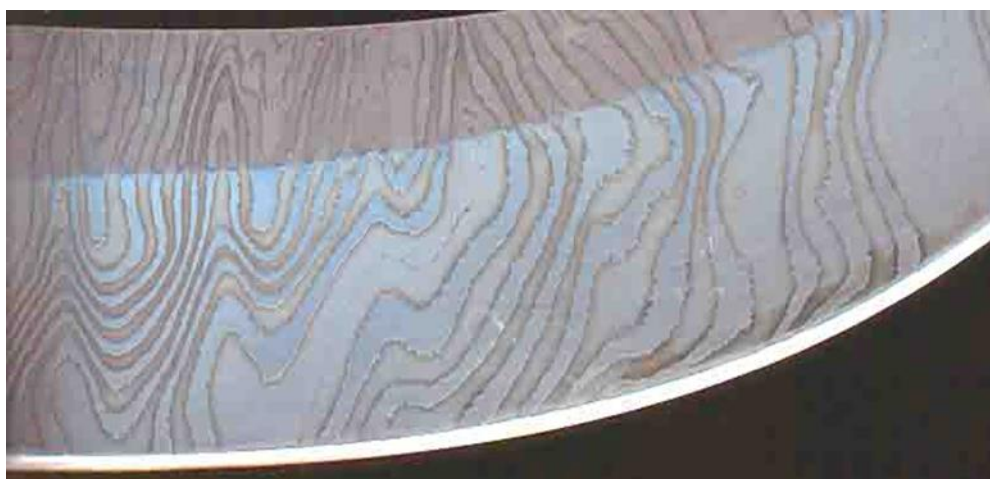
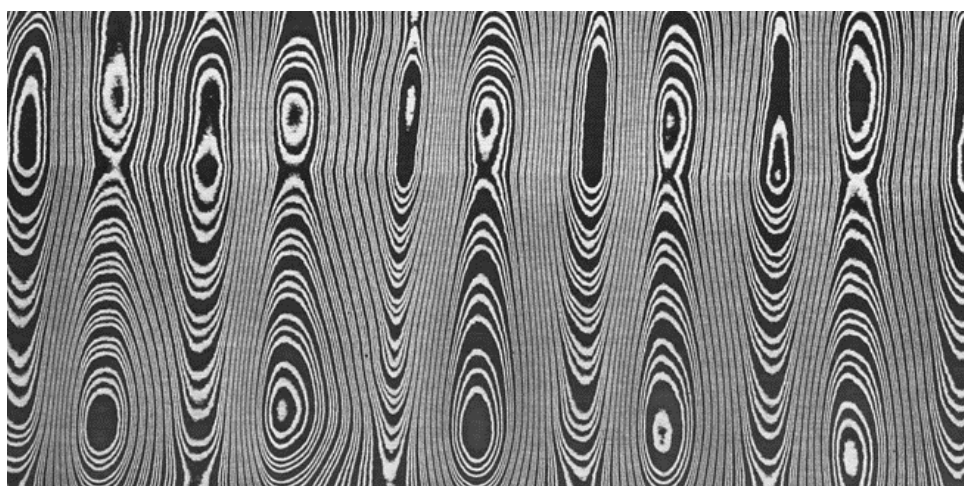

Foto 5. Ebakorrapärane “veelaineline” damaskuse muster (pavlovokuznez)

Joonis 18. Tempeldamaskuse muster (D. Thomas)

5. DAMASKUSE MUISTRIST INSPIREERITUD KUJUNDUSEGA NAHAST KOTTIDE VALMISTAMINE

Käesolevas peatükis kirjeldatakse käesoleva töö tarbeks loodavate nahkkottide valmistamist. Eesmärgiks on valmistada nahast kotid, kasutades kolme erinevat damaskuse mustrit.

5.1 Nahast damaskuse mustrite ja kottide valmistamise protsessi kirjeldus

Kottide valmistamist alustas töö autor lõigete konstrueerimisega. Valmis lõiked asetati nahale ja nende järgi lõigati välja kottide detailid.

Foto 6. Kotti detailide lõikamine (A.Rist)

Mustrite tegemiseks valmistas autor kolm kartongist šabloonid, toodud fotol 7.

Foto 7. Kartongist valmistatud šabloonid. (Autori foto)

Foto 8. Kartongist šabloonid nahal enne mustrite nahale märkimist. (Autori foto)

Seejärel märgiti šablooni abil mustrid nahale, kasutades naasklit. Mustrite märkimiseks võib kasutada ka voolipulka. Et vältida šablooni nihkumist ja liikumist nahal, kinnitati see otstest nallidega.

Nahale kantud mustrid on esitatud fotodel 9–11.

Foto 9. Nahale kantud muster 1 (Autori foto) Foto 10. Nahale kantud muster 2 (Autori foto)

Foto 11. Nahale kantud muster 3 (Autori foto)

Kui mustrid olid nahale märgitud ja kantud, siis lõigati need nahast välja. Nahast väljalõigatud mustrid on toodud fotol 12.

Foto 12. Nahast väljalõigatud damaskuse mustrid. (Autori foto)

Seejärel värviti osa koti damaskuse muustrilisi detaile punase etanooli baasil taimparknaha jaoks mõeldud värviga, mille kuivamisaeg oli 24 tundi. Fotodel 13–16 on esitatud värvitud nahast mustrid.

Foto 13. Värvitud muster 1 (Autori foto)

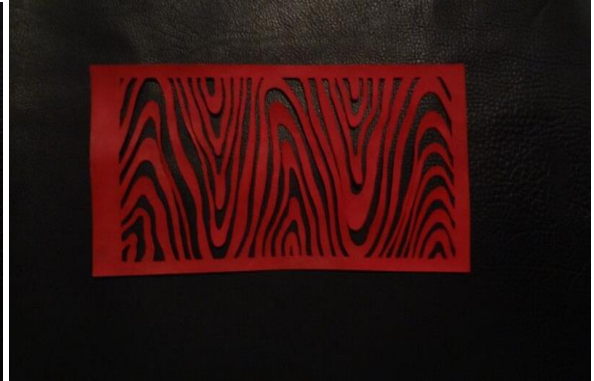

Foto 14. Värvitud muster 2 (Autori foto)

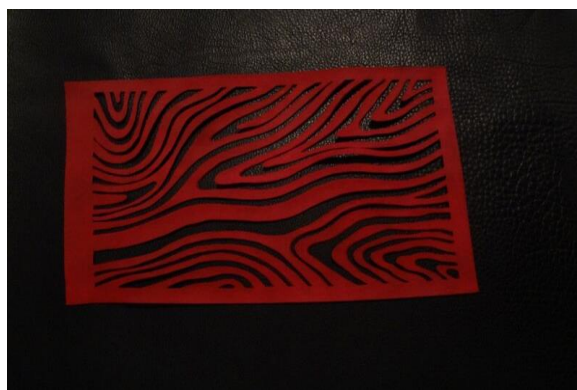

Foto 15. Värvitud muster 3 (Autori foto)

Kottide kinnitusdetailideks paigaldati magnetsulgurid, fotod 16-17.

Foto 16. Magnetsulguri kinnitus (Autori foto)

Foto 17. Magnetsulgur (Autori foto)

Järgmise etapina liimiti koti detailide sisemised ja välimised ääred kokku, kasutades selleks nahaliimi. Seejärel märgiti peale õmbluskohad ja õmmeldi detailid kokku, kujutatud fotodel 18-19.

Foto 18. Koti detailid (Autori foto)

Foto 19. Koti detailid (Autori foto)

Koti servad ja ääred viimistleti musta värvi vedelnahaga. Pealmised osad töödeldi nahatoodetele mõeldud Goldenmix mesilasvaha balsamiga.

5.2 Damaskuse mustritega dekoreeritud kotid

Käesoleva töö käigus valmisid damaskuse mustritest inspireeritud kujundusega õlakotid, mis on kujutatud alljärgneval fotodel 20-22.

Foto 20. Kott mustriga 1 (Autori foto)

Foto 21. Kott mustriga 2 (Autori foto)

Foto 22. Kott mustriga 3 (Autori foto)

KOKKUVÕTE

Käesoleva lõputöö eesmärgiks on nahast kottide valmistamine, kasutades kottide dekoreerimiseks erinevaid damaskuse terasest inspireeritud mustreid. Töö eesmärk ei ole otsene damaskuse mustrite kopeerimine loodavatele nahast kottidele, vaid luua nendest mustritest inspireeritud mustrid, mis annaksid edasi damaskuse terase kihilist koostist. Idee on luua kotid, mille struktuur peegeldaks damaskuse terase mitmekihilisust ning tooks selle olemuse välja. Selline lähenemisviis on uudne ning damaskuse mustrite ainetel kujundatud nahast kotte pole varem Eestis teadaolevalt tehtud.

Käesolevas töös liidetakse damaskuse terase metalsed mustrid näiliselt sellele vastandliku materjali, nahaga, ning luuakse 3 nahast kotti, kasutades väänatud damaskuse mustrit, loomulikul teel, autoritehnikas tekkinud damaskuse mustrit ning tempeldamaskuse mustrit.

Lõputöö keskendub damaskuse terasele ning selle erinevatele mustritele. Käesolevas töös püütakse liita damaskuse terase metalsed mustrid näiliselt sellele vastandliku materjali, nahaga. Damaskus koos oma erinevate, huvitavate ning salapärase mustritega andis töö autorile inspiratsiooni proovida luua damaskuse ainelisi mustreid ning kasutada neid mustreid nahast kottide dekoreerimisel ja valmistamisel.

Töö esimeses peatükis kirjeldatakse damaskuse terast, selle ajalugu ning erinevaid nimetusi. Lisaks kirjeldatakse erinevaid damaskuse terase mustrite tüüpe ning tuuakse näiteid erinevatest damaskuse mustritest Devin Thomase näitel.

Töö teine peatükk on pühendatud nahale. Kirjeldatakse naha kasutamist Eestis läbi ajaloo ning antakse ülevaade erinevatest naha liigitamise võimalustest. Lähemalt kirjeldatakse naha liigitamist vastavalt loomaliigile, parkimisviisile ning kasutusotstarbele.

Töö kolmas peatükk kirjeldab erinevaid materjale ja tehnikaid, mida kasutatakse nahast kottide valmistamiseks. Autor selgitab, missugust materjali ja miks töö praktilises osas nahast kottide valmistamiseks kasutati ning missuguseid on erinevad kottide dekoreerimise tehnikad.

Neljandas peatükis käsitletakse loodavate kottide disaini ja kavandeid damaskuse mustritest lähtudes. Kirjeldamaks kottide kavandeid, on autor esitanud ka joonised loodavatest kottidest.

Töö viies, praktiline peatükk kirjeldab nahast kotte, mille mustrid on loodud damaskuse mustrite ainetel. Antakse ülevaade kottide valmistamise protsessist ning esitatakse tööjooniseid. Käesoleva töö kontekstis kavandati õlakotid, mis ei oleks väga suured, aga mis siiski mahutaksid kaasaskandmiseks kõige vajalikuma, näiteks rahakoti, mobiiltelefoni ning võtmed. Kasutatavateks mustriteks on juhuslikult saadud damaskuse muster, tempeldamaskuse muster ja *twist* ehk väänatud damaskuse muster.

Kuna teema on töö autorile huvipakkuv, siis soovib ta tulevikus edasi arendada damaskuse mustrite kasutamist ja proovida neid testiilil (näiteks T-särkide kujunduses). Samuti soovib autor jätkata nahatööga ja katsetada teiste meetodite ja tehnikatega damaskuse mustrite nahale kandmist. Tulevikus on plaanis on ka damaskuse terase valmistamine ja nahkkottide dekoreerimisel kasutada damaskuse terasest detaile.

KASUTATUD KIRJANDUS JA INFOALLIKAD

Arhangelski, L. & Arhangelskaja, M. (s.a.) = Леонид Архангельский и Мария Архангельская. Клинки из огня и стали. https://arhangelskie.com/stat_1.html (02.05.2017)

Darom, D. & Greenbaum, D. 2006. The Art of Modern. Custom Knifemaking. 1000 Custom Kinfe Related Projects In the Making. Chartwell Books, INC 2008.

EKA=Eesti Kunstiakadeemia. Nahakunst, aksessuaari- ja köitedisain. <http://www.artun.ee/erialad/nahakunst/erialast/> (10.05.2017)

Heimvell, E 2008. Eesti rahvuslik nahakunst 1918–1940 Tallinna Linnamuuseumi kogudes. Tallinna Linnamuuseum 2008.

Hripunov, V. 2014=Владимир Хрипунов. Дамасский узор на стали. <https://ostmetal.info/damasskij-uzor-na-stali/> (27.03.2017)

Jõgeva Nahavabrik Skineks 2017. Nahavabrik Skineks kodulehekül. <http://www.skineks.ee/> (26.04.2017)

Kirme, K 1965. Eesti nahkehistöö sünd. ENSV Teaduste Akadeemia Ajaloo Instituut. Tallinn.

Kirme, K 1973. Eesti nahlehistöö. Kirjastus Kunst. Tallinn.

Koroljova, L.A (s.a.) = Королёва Л.А. Технология изготовления изделий из натуральной кожи. https://abc.vvsu.ru/books/l_izdkozsh/page0006.asp (27.04.2017)

Leather World OÜ 2017. Naturaalne rihmanahk. Osaühing Leather World kodulehekül. <http://www.leather-world.eu/blog/naturaalne-rihm> (05.05.2017)

Löbach, G. 2013. Damascus Steel Theory and Practice. Schiffer Publishing, Ltd. 2013.

Newman, R.T. 1973. Leather as Art and Craft. Crown Publishers Inc. New York 1973.

Piirlaid, J. 2007. Eesti tarbekunst. Tallinna Ülikool.

<http://www.tlu.ee/~pk4900/Tarbekas/tarbekunst/14.%20Eesti%20tarbekunst.pdf>
(16.05.2017)

Proctor, R.H. 1914. The Making of Leather. Cambridge University Press. UK. 2011.

Rajando, K. & Vetsa, K. 2015. Loomast loodud. Konkurss 2015 võidutööde kataloog. Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit. Vali Press Tallinn 2015.

Sarv, K., Piiri, R., Rajando, K., Uus, M., Hint, M. & Gailit, A. 2014. Loomast loodud. Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit. OÜ Vali Press 2014.

Sats, R. 2016. Damaskuse määratlemine tehnoloogiliste eripärade kaudu. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia [Seminaritöö]. Viljandi 2016.

Siebeneicher-Hellwig, & E.G., Rosinski, J. 2012. Forging Damascus Steel Knives for Beginners. Schiffer Publishing, Ltd. 2012

Tallinna Tehnikakõrgkool. Nahkade töötlemine. Omadused.

http://ekool.ttkk.ee/pluginfile.php/25416/mod_resource/content/0/Nahkade_toetlemine._Omadused.pdf. (09.05.2017)

Tõnu Arrak. Knives. <http://arrak-knives.edicypages.com/et> (15.05.2017)

Uus, M. 2013. Traditsioonilistest kodustest nahatöötlemise võtetest Eestis. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia. Studia Vernacula lk125–129.

Veenre, T. 2011. Kaks silda Jaapanisse. Eesti Päevaleht.

<http://epl.delfi.ee/news/kultuur/kaks-silda-jaapanisse?id=51296270> (16.05.2017)

Väli, L. & Kirme, K. 1988. Nahkehistöö. Valgus. Tallinn.

Wilson, W . Leather Work. Owen Press 2013.

Illustratsioonid:

Fotod:

Foto 1. Vee mustrid. Foto autor Ingrid Sats. Ingrid Satsi erakogu.

Foto 2. Liiva mustrid. Foto autor Ingrid Sats. Ingrid Satsi erakogu.

Foto 3 Taimpark vasikanahk. Foto autor Ramona Sats. Erakogu.

Foto 4 Taimpark vasikanahk Foto autor Ramona Sats. Erakogu

Foto 5. Ebakorrapärane “veelaineline” damaskus.

<http://pavlovokuznez.ru/img/faq002.9big.jpg> (10.05.2017)

Foto 6 Koti detailide lõikamine Foto autor Andre Rist. Erakogu.

Foto 7 Kartongist valmistatud šabloonid. Foto autor Ramona Sats. Erakogu

Foto 8 Kartongist šabloonid nahal enne mustrite nahale märkimist. Foto autor Ramona Sats. Erakogu

Foto 9. Nahale kantud muster 1. Foto autor Ramona Sats. Erakogu

Foto 10. Nahale kantud muster 2. Foto autor Ramona Sats. Erakogu

Foto 11. Nahale kantud muster 3. Foto autor Ramona Sats. Erakogu

Foto 12. Nahast väljalõigatud damaskuse mustrid. Foto autor Ramona Sats. Erakogu

Foto 13. Värvitud muster 1. Foto autor Ramona Sats. Erakogu

Foto 14. Värvitud muster 2. Foto autor Ramona Sats. Erakogu

Foto 15. Värvitud muster 3. Foto autor Ramona Sats. Erakogu

Foto 16. Magnetsulguri kinnitus. Foto autor Ramona Sats. Erakogu

Foto 17. Magnetsulgur. Foto autor Ramona Sats. Erakogu

Foto 18. Koti detailid. Foto autor Ramona Sats. Erakogu

Foto 19. Koti detailid. Foto autor Ramona Sats. Erakogu

Foto 20. Kott 1. Foto autor Ramona Sats. Erakogu

Foto 21. Kott 2. Foto autor Ramona Sats. Erakogu

Foto 22. Kott 3. Foto autor Ramona Sats. Erakogu

Joonised:

Joonis 1. *Banded Ladder*

<http://www.devinthomas.com/index.html> (26.03.2017)

Joonis 2. *Basketweave*

<http://www.devinthomas.com/index.html> (26.03.2017)

Joonis 3. *Bubblewrap*

<http://www.devinthomas.com/index.html> (26.03.2017)

Joonis 4. *Dotmatrix*

<http://www.devinthomas.com/index.html> (26.03.2017)

Joonis 5. *Fireball*

<http://www.devinthomas.com/index.html> (26.03.2017)

Joonis 6. *Firestorm*

<http://www.devinthomas.com/index.html> (26.03.2017)

Joonis 7. *Herringbone*

<http://www.devinthomas.com/index.html> (26.03.2017)

Joonis 8. *MosaicBolster*

<http://www.devinthomas.com/index.html> (26.03.2017)

Joonis 9. *Raindrop*

<http://www.devinthomas.com/index.html> (26.03.2017)

Joonis 10. *RazorWire*

<http://www.devinthomas.com/index.html> (26.03.2017)

Joonis 11. *Reptilian*

<http://www.devinthomas.com/index.html> (26.03.2017)

Joonis 12. *Sharkstooth*

<http://www.devinthomas.com/index.html> (26.03.2017)

Joonis 13. *SnakeSkin*

<http://www.devinthomas.com/index.html> (26.03.2017)

Joonis 14. *Spirograph*

<http://www.devinthomas.com/index.html> (26.03.2017)

Joonis 15. *Twist*

<http://www.devinthomas.com/index.html> (26.03.2017)

Joonis 16. *VinesNroses*

<http://www.devinthomas.com/index.html> (26.03.2017)

Joonis 17. *Twist* ehk väänatud damaskuse muster

<http://www.devinthomas.com/index.html> (10.05.2017)

Joonis 28. Tempeldamaskuse muster.

<http://www.devinthomas.com/index.html>

Välitöömaterjalid:

VM Sats 2015: Freiberg=Autori intervjuu sepanodusõppejõu Mikk Freibergiga Viljandis 10 juunil 2015. Intervjuu helifail asub autori valduses

SUMMARY

The aim of the present thesis was to develop leather bags based on Damascus patterns. This paper tries to merge metallic patterns of Damascus steel with a seemingly opposite material – leather.

The theoretical chapter provides an overview of what Damascus steel is and what the different Damascus patterns are, considering also the places where these patterns can be applied. The second chapter is devoted to leather and different ways of categorising this material. The third chapter describes the pattern application techniques and presents the designs of the created bags. It describes a variety of materials, techniques and patterns, which are used in the manufacture of leather bags in the practical part of the project. In the fourth chapter, the designs for pattern application to the leather are presented and the schemes for the bags to be created are introduced. The practical part of the thesis, the fifth chapter, deals with the leather bags decorated with the patterns inspired by the Damascus steel, also describing the process of creating the leather bags and the patterns used.

The practical part of this project was to design and produce leather bags with Damascus-based patterns that would not be very large but at the same time could accommodate all the necessary things, like a purse, mobile phone and keys. The patterns for use were randomly obtained Damascus pattern, Banded Ladders pattern and Twisted Damascus pattern.

LIHTLITSENTS LÕPUTÖÖ REPRODUTSEERIMISEKS JA LÕPUTÖÖ ÜLDSUSELE KÄTTESAADAVAKS TEGEMISEKS

Mina, Ramona Sats (10.09.1994)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Damaskuse mustritest inspireeritud nahkkotid“, mille juhendajad on Kirsti Tuum ja Egge Edussaar-Harak ning konsultant Mikk Freiberg,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil,

sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Viljandis, _____ 19.05.2017